05/12/2023

Π. Παυλόπουλος: Η Νομική Επιστήμη μπροστά στις προκλήσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης

/ Επικαιρότητα

Σε ομιλία του, κατά την Επιστημονική Συζήτηση που οργάνωσε η Ακαδημία Αθηνών την Τρίτη 5 Δεκεμβρίου 2023 με τίτλο «Η Τεχνητή Νοημοσύνη στο πεδίο απονομής της Δικαιοσύνης», ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. Προκόπιος Παυλόπουλος ανέπτυξε το θέμα « «Διλήμματα» της Νομικής Επιστήμης στο πλαίσιο των προκλήσεων της Τεχνητής Νοημοσύνης» και επισήμανε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

« Πρόλογος

Τον Ιούνιο του 2022 ο Blake Lemoine, μηχανικός της Google στο Τμήμα «*Responsible Innovation*» («*Υπεύθυνη Καινοτομία*»), έδωσε στην δημοσιότητα τον διάλογο που είχε με το «*Μεγάλο Γλωσσικό Μοντέλο*» «*LaMDA*» -είδος «*Μεγάλου Νευρωνικού Δικτύου*»- τα αρχικά του οποίου σημαίνουν «*Language Model for Dialogue Applications*», *ήτοι «Γλωσσικό Μοντέλο για εφαρμογές Διαλόγου»*

. Και με βάση τα δεδομένα του ως άνω διαλόγου υποστήριξε ότι το «*LaMDA* », εκτός από Τεχνητή Νοημοσύνη, διέθετε και μια στοιχειώδη μορφή Τεχνητής Συνείδησης, «*επιτυγχάνοντας*» κάτι το οποίο κατά γενική ομολογία στο πεδίο των οικείων Επιστημονικών Κοινοτήτων θεωρείται ακόμη αδύνατο ή και αδιανόητο.

Α. Το συμπέρασμα αυτό απορρίφθηκε από κορυφαίους υπευθύνους της Google, όπως από τον Αντιπρόεδρο Blaise Aguera y Arcas και την επικεφαλής του Τμήματος «*Responsible Innovation*» Jen Gennai. Συνεπεία τούτων, στην συνέχεια ο εν λόγω συνεργάτης απομακρύνθηκε από την Google. Αν ο Blake Lemoine είχε «*τιθασεύσει*» τον αρχικό ενθουσιασμό του, δεχόμενος ότι το «*LaMDA*» διαθέτει πλέον Τεχνητή Νοημοσύνη που βρίσκεται ένα, μόλις, βήμα πριν από την Τεχνητή Συνείδηση -κάτι το οποίο ούτως ή άλλως φαντάζει επιστημονικώς τουλάχιστον υπερβολικά αισιόδοξο, όπως θα διευκρινισθεί στην συνέχεια- μάλλον θα παρέμενε έως σήμερα σημαίνον στέλεχος της Google.

Β. Και τούτο διότι, όπως ήδη επισημάνθηκε ακροθιγώς, κατά την απολύτως κρατούσα στις Επιστημονικές Κοινότητες θέση και σήμερα -παρά την εμφάνιση και την απροσδιόριστων ακόμη διαστάσεων προοπτική εξέλιξης του Κβαντικού Υπολογιστή καθώς και των εν δυνάμει σχεδόν απεριόριστων δυνατοτήτων του- γίνεται καθολικώς δεκτό ότι ο Άνθρωπος είναι το πιο «*έξυπνο*» ον μεταξύ των κάθε είδους όντων στον Πλανήτη, δοθέντος ότι είναι συνδυασμός Homo Sapiens και Homo Sentiens, άρα διαθέτει εκτός από Νοημοσύνη και Συνείδηση. Ενώ ακόμη και τα πιο εξελιγμένα «*Μεγάλα Νευρωνικά Δίκτυα» («ΜΝΔ»)* διαθέτουν μόνο Τεχνητή Νοημοσύνη, οπωσδήποτε υψηλότατου βαθμού, που σε ορισμένες περιπτώσεις -όπως στην περίπτωση του «*LaMDA*»- φαίνεται να δείχνει ότι είναι έτοιμα για την μεγάλη «*υπέρβαση*». Δίχως όμως να διακρίνεται στον ορίζοντα, και του απώτερου μέλλοντος, η προοπτική δημιουργίας και Τεχνητής Συνείδησης υπό την ολοκληρωμένη επιστημονικώς σύλληψή της, που και αυτή παραμένει, σε σημαντικό βαθμό, «*ανεξερεύνητη*». Συγκεκριμένα:

Ι. Το «*διάνυσμα*» μεταξύ Νοημοσύνης και Συνείδησης

Ο Άνθρωπος διατηρεί αναμφισβήτητα την υπεροχή του έναντι κάθε άλλου, οιασδήποτε μορφής, όντος στον Πλανήτη επειδή είναι συνδυασμός Homo Sapiens και Homo Sentiens.

Α. Στα «*άδυτα*» της Συνείδησης

Κατ’ ακρίβεια, ο Άνθρωπος διαθέτει αφενός Νοημοσύνη, που του ανοίγει ένα απέραντο πεδίο Γνώσης. Και, αφετέρου, Συνείδηση, που μέσω της δια της Γνώσης -και όχι μόνο- σώρευσης εμπειρίας τον οδηγεί στην ενσυναίσθηση, στην αυτογνωσία και εν τέλει στην αυτεπίγνωση. Τούτο είναι επιστημονικό συμπέρασμα εξαγόμενο με την συνδρομή πολλών Επιστημών, βεβαίως με την

πρόσθετη διευκρίνιση ότι δεν γνωρίζουμε έως τώρα πλήρως πώς λειτουργεί ο εγκέφαλος του Ανθρώπου, ιδίως κατά την «*διαμόρφωση*» και την εκκίνηση της διαδικασίας ενεργοποίησης της Συνείδησης.

1. Ειδικότερα, είναι μέχρι σήμερα γνωστό ότι υπάρχει «*συνέχεια*» μεταξύ ασυνειδήτου και συνειδητού. Υπό την έννοια ότι στην πράξη ο Άνθρωπος ενεργεί ξεκινώντας από την αφετηρία του ασυνειδήτου και φθάνει στο στάδιο του συνειδητού, οπότε και ολοκληρώνεται η διαδικασία «*διέγερσης*» της Συνείδησης, επέκεινα δε η εκκίνηση της αντίστοιχης διαδικασίας επιλογής της πράξης ή της παράλειψης εν γένει.

α) Όμως δεν γνωρίζουμε επαρκώς -και είναι άγνωστο το αν και πότε θα φθάσουμε στο επίπεδο μιας τέτοιας γνώσης, με τις επιστημονικές αντιλήψεις να είναι εν προκειμένω αντικρουόμενες- την «*δομή*» και τις «*πηγές*» του ασυνειδήτου, κατά συνέπεια δε την λειτουργία του μηχανισμού «*μετάβασης*» από το ασυνείδητο στο συνειδητό. Ενώ λοιπόν η επαρκής γνώση της δομής και της λειτουργίας της Νοημοσύνης έχει επιτρέψει την «*ανάδυση*» -και μάλιστα με ολοένα και μεγαλύτερη «*ένταση*»– της Τεχνητής Νοημοσύνης, η άκρως ελλιπής, κατά τ’ ανωτέρω, διείσδυση στα «*arcana*» του ασυνειδήτου και του συνειδητού και της μεταξύ τους επικοινωνίας καθιστά αδύνατη έστω και την αναδίφηση της προοπτικής δημιουργίας Τεχνητής Συνείδησης.

β) Είναι δε εντελώς ουτοπικό οποιοδήποτε εγχείρημα αναζήτησης της λύσης αυτού του «*δήλιου προβλήματος*» της πεμπτουσίας του ασυνειδήτου και του συνειδητού μέσω της εξέλιξης της Τεχνητής Νοημοσύνης και του κατάλληλου προγραμματισμού στο μέλλον κάποιου εξαιρετικά «*έξυπνου*» «*ΜΝΔ*» , αφού ένας τέτοιος προγραμματισμός προϋποθέτει επαρκή γνώση των «*συντεταγμένων*» του προβλήματος προς επίλυση, άρα του «*μηχανισμού*» ασυνειδήτου και συνειδητού η οποία, κατά τα προεκτεθέντα, δεν υφίσταται.

2. Συνακόλουθα, κανένα «*ΜΝΔ*», συμπεριλαμβανομένων των «*Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων*» («*ΜΓΜ*») τύπου «*LaMDA*», δεν διαθέτει Συνείδηση, έστω και σε αρχικό στάδιο.

α) Αυτό που συμβαίνει είναι ότι τα προαναφερόμενα «*ΜΝΔ*» είναι τόσο προηγμένα ώστε μπορούν να σωρεύουν, μέσω του κατάλληλου και διαρκώς εξελισσόμενου προγραμματισμού, τεράστιο «*όγκο*» Γνώσης. Και μέσω αυτής δύνανται πάντα, με τον κατάλληλο προγραμματισμό και αναπρογραμματισμό, να βοηθούν τον Άνθρωπο στην λύση δύσκολων προβλημάτων, μεταξύ άλλων κατά την αναζήτηση μεθόδων λήψης αποτελεσματικών και αποδοτικών αποφάσεων, πολλές φορές ύψιστης σημασίας για το μέλλον και την προοπτική κάθε Χώρας αλλά και ολόκληρου του Πλανήτη. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι στο πεδίο αυτό αξιοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης και σώρευσης Γνώσης τα «

ΜΝΔ» είναι σε θέση, υπό προϋποθέσεις που αφορούν την ραγδαία πρόοδο του προγραμματισμού τους, να υπερβούν, σε πολύ συγκεκριμένους βεβαίως τομείς, ακόμη και τον Άνθρωπο.

β) Στα όσα εντελώς ακροθιγώς τονίσθηκαν στην εισαγωγή ως προς την εν προκειμένω δυνατότητα και συμβολή του Κβαντικού Υπολογιστή πρέπει να προστεθούν, επεξηγηματικώς, και τα εξής:

β1) Ο Κβαντικός Υπολογιστής, που ακόμη βρίσκεται σε «*εμβρυακό*» ουσιαστικώς στάδιο αναφορικά με τις μελλοντικές του αποδόσεις σε μια τεράστια σειρά τεχνολογικών πεδίων, είναι «*προϊόν*» της Κβαντικής Τεχνολογίας και οι δυνατότητές του βαίνουν πολύ πέραν της Τεχνητής Νοημοσύνης. Σε ό,τι δε αφορά την μεταξύ τους τεχνολογική διαφοροποίηση -με την απαραίτητη διευκρίνιση ότι οι ασχολούμενοι με την Κβαντική Τεχνολογία εν γένει δεν προσφεύγουν, τουλάχιστον προς το παρόν, στην Τεχνητή Νοημοσύνη- σε γενικές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη κάνει την «*μηχανή*» πιο «*έξυπνη*», ενώ η Κβαντική Τεχνολογία, με πιο απτό παράδειγμα τον ίδιο τον Κβαντικό Υπολογιστή, την κάνει πιο «*γρήγορη*». Περαιτέρω -και συμπερασματικώς- η ταχύτητα του Κβαντικού Υπολογιστή μπορεί να ενισχύσει σε βαθμό που ουδείς δύναται να διανοηθεί την «*εξυπνάδα*» των μέσων της Τεχνητής Νοημοσύνης, κάνοντας μέσα σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα υπολογισμούς οι οποίοι ως σήμερα απαιτούσαν απείρως περισσότερο χρόνο, άρα διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, στα μέσα της Τεχνητής Νοημοσύνης αδιανοήτως μεγαλύτερες δυνατότητες ταχύτατου προγραμματισμού και αναπρογραμματισμού. Κάτι το οποίο μπορεί να συμβάλλει τα μέγιστα και στην διατύπωση προβλέψεων ή και στην εξεύρεση εντελώς νέων «*οδών*» σε όλο το φάσμα της επιστημονικής έρευνας, με τον «*ορίζοντα*» της σταδιακής εξέλιξης να εμφανίζεται ολοένα και πιο ευρύς στο άμεσο και, κατ' εξοχήν, στο απώτερο μέλλον. Αυτό δε το οποίο είναι μάλλον βέβαιο, έγκειται στο ότι ο Κβαντικός Υπολογιστής προσδίδει εντελώς άλλες, και μάλιστα απροσδιόριστων προοπτικών, δυνατότητες αξιοποίησης της Τεχνολογίας στο ειδικότερο πεδίο της Θεωρίας των Παιγνίων και, κατ' επέκταση, στις πολυδιάστατες εφαρμογές της.

β2) Όμως και παρά το ότι ουδείς νομιμοποιείται, κατά τα προεκτεθέντα, ν' αμφισβητήσει τις έως τα όρια του επιστημονικού «*δέους*» εξελίξεις κατά την αξιοποίηση του Κβαντικού Υπολογιστή τίποτα -και με κάθε υπόθεσης και μορφής προβλέψεις- δεν επιτρέπει έστω και την στοιχειώδη «*υπόνοια*» ότι ο Κβαντικός Υπολογιστής και οι εφαρμογές του θα καταστήσουν εφικτή την «*μετάβαση*» της Τεχνολογίας από το στάδιο της Τεχνητής Νοημοσύνης σ' εκείνο της Τεχνητής Συνείδησης. Το βέβαιο είναι ότι ο Κβαντικός Υπολογιστής μπορεί να «*ωθήσει*» την Τεχνητή Νοημοσύνη πολύ πέραν των υπό τις παρούσες συνθήκες ορίων της, όχι όμως έως το σημείο που θα σήμαινε και την «

διάβαση» του «*Ρουβίκωνα»* της Τεχνητής Συνείδησης. Όλα δείχνουν ότι η Κβαντική Τεχνολογία και ο Κβαντικός Υπολογιστής αδυνατούν, εκ φύσεως, να επιτελέσουν μια τέτοια αποστολή. Οπότε και εδώ ισχύει ο κανόνας -διεπιστημονικής ισχύος- «*impossibilium nulla obligatio est*».

Β. Στον «*αστερισμό*» της διαβρωτικής διακινδύνευσης

Άκρως αντιπροσωπευτικό είναι το παράδειγμα του μέσω ενός «*ΜΝΔ*» αναπτυχθέντος προγράμματος «*AlphaZero*» για σκακιστικά παιχνίδια υψηλότατου επιπέδου.

1. Το πρόγραμμα «*AlphaZero*» οδήγησε στην «*κατάκτηση*» εκείνη της Τεχνητής Νοημοσύνης, στο πλαίσιο της οποίας ο προγραμματισμός με παρτίδες σκάκι ενός «*ΜΝΔ*» του επέτρεψε να δημιουργήσει νέες παρτίδες που ουδέποτε είχε σκεφθεί ο Άνθρωπος. Περαιτέρω δε του έδωσε την δυνατότητα να παίζει τις παρτίδες αυτές με τέτοιο τρόπο, ώστε να «*αιφνιδιάζει»* κάθε φορά τον αντίπαλο Άνθρωπο-σκακιστή και να τον κερδίζει πάντοτε. Αυτός ο «*αιφνιδιασμός»* οφείλεται ιδίως στο ότι οι κινήσεις του «*ΜΝΔ*» είναι τόσο απρόβλεπτες -π.χ. «*θυσία»* της βασίλισσας εκεί που δεν θα μπορούσε να το σκεφθεί και να το επιλέξει ο Άνθρωπος-σκακιστής, όσο έμπειρος και αν είναι- ώστε να «*διαλύει»* τους υπολογισμούς του Ανθρώπου-«*αντιπάλου»* και να τον οδηγεί, στην καλύτερη περίπτωση, σε μια «*ισοπαλία»*, συνήθως όμως στην «*ήττα»*.
2. Το παράδειγμα του «*AlphaZero*» μας μετάγει όμως και στο μείζον πρόβλημα των κινδύνων, τους οποίους συνεπάγεται η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης σ’ ένα τόσο υψηλό επίπεδο μέσω των «*ΜΝΔ*». Τα τελευταία προγραμματίζονται -και στην συνέχεια, εξαιτίας της άκρως προηγμένης Τεχνητής Νοημοσύνης, μπορούν να αναπρογραμματίζονται σχεδόν αενάως- για την εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα που τους έχουν τεθεί, κυρίως δε στα προβλήματα τα οποία σχετίζονται με την λήψη αποφάσεων. Ειδικότερα, οι αλγόριθμοι της Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να λύσουν, αναβαθμιζόμενοι προγραμματικώς ανάλογα με την εξέλιξη της Τεχνολογίας, πολλά και ολοένα και περισσότερο πολύπλοκα προβλήματα, δοθέντος ότι η αντίστοιχη τελειοποίηση των αλγορίθμων μπορεί να οδηγήσει σε ακαταπαύστως νέους και πιο εξελιγμένους «*επιχειρησιακώς»,* στο πεδίο της Τεχνητής Νοημοσύνης, αλγορίθμους. Αναπροσαρμοζόμενο και αναλόγως αναβαθμιζόμενο έτσι το κατά περίπτωση «*ΜΝΔ*» αναζητά και βρίσκει, με κάθε τρόπο, την λύση.
3. Επειδή όμως, όπως επισημάνθηκε, το «*ΜΝΔ*» δεν διαθέτει -ούτε έχουμε την δυνατότητα να του «*διοχετεύσουμε»*– πέραν της Τεχνητής Νοημοσύνης και Τεχνητή Συνείδηση, αδυνατεί να θέσει «*ηθικούς κανόνες*» και να υπακούσει σε αυτούς ως προς το αν και κατά πόσο η λύση που επιλέγει ενδεχομένως να

είναι επιβλαβής ή και καταστροφική για τον Άνθρωπο, ο οποίος ζει πάντοτε μέσα σ' ένα κοινωνικό σύνολο. Με άλλες λέξεις, το «*ΜΝΔ*» δεν μπορεί να έχει, αφ' εαυτού, «*ηθικούς φραγμούς*». Και εδώ ακριβώς εντοπίζεται το μείζον και άκρως «*επώδυνο*» πρωθύστερο: Η πορεία της Τεχνητής Νοημοσύνης μέσω των «*ΜΝΔ*» συνεχίζεται «*ακάθεκτη*», δίχως να έχουμε διαμορφώσει τους κατάλληλους, έστω και στοιχειωδώς, «*κανόνες δεοντολογίας*» για την χρήση τους κατά τρόπο ώστε να μην θέτουν σε διακινδύνευση το μέλλον του Ανθρώπου, άρα -εν τέλει- αυτού τούτου του Πολιτισμού μας.

II. Ορισμένες επικίνδυνες ψευδαισθήσεις στο πεδίο της Νομικής Επιστήμης

Τα όσα σημειώθηκαν προηγουμένως δείχνουν πόσο απέχουν από την πραγματικότητα εκείνοι, οι οποίοι «*διαβλέπουν*» στον χώρο της Νομικής Επιστήμης μια τέτοια χρήση των σύγχρονων «*ΜΝΔ*», ώστε να υποκαθιστούν, έστω και σε ορισμένες περιπτώσεις, στην πράξη τα θεσμοθετημένα όργανα της Νομοθετικής, της Εκτελεστικής και της Δικαστικής Εξουσίας, είτε κατά την παραγωγή των κανόνων δικαίου είτε κατά την ερμηνεία και εφαρμογή τους στην πράξη. Ιδίως δε τα θεσμοθετημένα όργανα που ασκούν την εν γένει δικαιοδοτική λειτουργία.

Α. Ιδιομορφίες της δικαιοπαραγωγικής και της δικαιοδοτικής λειτουργίας

Διότι η αλήθεια έγκειται στο ότι μόνον επικουρικώς -και πρωτίστως στο πλαίσιο εκείνο όπου η ερμηνεία και η εφαρμογή των ισχυόντων κανόνων δικαίου κάθε μορφής προϋποθέτει την επίλυση δυσχερών τεχνικών προβλημάτων, π.χ. στον χώρο της Οικονομίας ή και της Φυσικής και των Μαθηματικών όπως και την επίλυση αντίστοιχων προβλημάτων στην διαδικασία απόδειξης, κατά την άσκηση της δικαιοδοτικής λειτουργίας κυρίως μέσω πραγματογνωμοσύνης -η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να βοηθήσει την Νομική Σκέψη στην ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων δικαίου, πρωτίστως εκ μέρους των κάθε είδους νομιμοποιημένων προς τούτο λειτουργών της Δικαστικής Εξουσίας.

1. Όλως αντιθέτως, η δήθεν «*αυτόματη*» παραγωγή κανόνων δικαίου, και κατ' εξοχήν η προσφυγή σε δήθεν «*αυτόματες*» δικηγορικές υπηρεσίες και δικαστικές αποφάσεις, εκτός από ανεδαφική είναι άκρως επικίνδυνη για την ίδια την ουσία της Δικαιοσύνης, κατά τον προορισμό της.

α) Και τούτο ιδίως διότι ο Κανόνας Δικαίου -φυσικά στο πεδίο του σύγχρονου Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας- εκ φύσεως και εξ ορισμού θεσπίζεται για την ρύθμιση ανεπάλληλα εξελισσόμενων και αλληλοεπηρεαζόμενων ανθρώπινων συμπεριφορών εντός του οικείου κοινωνικού συνόλου. Πράγμα που

σημαίνει ότι η θέσπιση, ερμηνεία και εφαρμογή του, και πάλι εκ φύσεως και εξ ορισμού, συνεπάγεται μια περίπλοκη και «*πολυπρισματική*» νομική και πραγματική αξιολόγηση ιδίως λόγω της οιονεί αυτόθρονης παρεμβολής πλειάδας αόριστων εννοιών, νομικών αλλά και αξιολογικών. Αξιολόγηση η οποία, υπό τ' ανωτέρω δεδομένα, για την λήψη της απόφασης ως προς την διατύπωση του Κανόνα Δικαίου και την επιλογή της ενδεδειγμένης ερμηνείας του ως προς την ολοκλήρωση της εφαρμογής του προϋποθέτει, κατά κανόνα, εκτεταμένη «*ενεργοποίηση*» του «*μηχανισμού*» μετάβασης από το ασυνείδητο στο συνειδητό. Περαιτέρω δε αξιολόγηση η οποία προϋποθέτει, εν πάση περιπτώσει, συνδυασμό Νοημοσύνης και Συνείδησης. Πραγματικά, λόγω της προμνημονευόμενης ιδιοσυστασίας του Κανόνα Δικαίου δημοκρατικής προέλευσης και νομιμοποίησης είναι σχεδόν αδύνατο να φαντασθεί κανείς περιπτώσεις θέσπισής του, ερμηνείας του και εφαρμογής του στην πράξη όπου τούτο θα μπορούσε να επισυμβεί μόνο μέσω παρέμβασης της Νοημοσύνης, άρα εν απουσία Συνείδησης. Η ίδια η κανονιστική υπόσταση του Κανόνα Δικαίου, δια της αναγκαίας «*συνύπαρξης*» του «*πραγματικού*» και του «*νομικού*» καθ' όλη την εξελικτική πορεία από την θέσπισή του έως την τελική εφαρμογή του στην πράξη, καθιστά ένα τέτοιο ενδεχόμενο από περιθωριακό έως αδιανόητο.

β) Υπό τις συνθήκες αυτές μόνον ο Άνθρωπος, δρώντας κατά περίπτωση ως αρμόδιος προς τούτο λειτουργός, είναι σε θέση αφενός να δημιουργεί τους κατάλληλους και σύμφωνους με τις αρχές της δημοκρατικής οργάνωσης κανόνες δικαίου και, αφετέρου, ν' απονέμει, κατά κυριολεξία, Δικαιοσύνη, υφ' οιανδήποτε εκδοχή της. Ενώ τα «*ΜΝΔ*», στερούμενα κατά τα προεκτεθέντα Τεχνητής Συνείδησης, αδυνατούν να επιτελέσουν στο ακέραιο μια τέτοια αποστολή, τουλάχιστον κατά τον προορισμό του Κράτους Δικαίου και της Δικαιοσύνης σ' ένα δημοκρατικώς οργανωμένο και διοικούμενο κοινωνικό σύνολο. Συμπερασματικώς, μόνον επικουρικώς και εντός συγκεκριμένων ορίων -συνακόλουθα δε όχι πρωτογενώς- η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να λειτουργήσει στον χώρο της Νομικής Επιστήμης, είτε κατά την παραγωγή κανόνων δικαίου είτε κατά την ερμηνεία και εφαρμογή τους στην πράξη. Και τούτο προεχόντως εξαιτίας του ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι αδύνατο να «*υπερνικήσει*» το εν εκτάσει παρεμβαλλόμενο φαινόμενο της αδήριτης ανάγκης επεξεργασίας πλειάδας αόριστων, νομικών ή και αξιολογικών, εννοιών που απαιτούν εξειδίκευση *in concreto*, όπως ήδη διευκρινίσθηκε.

2. Αυτό βεβαίως σημαίνει πως «*αυτόματες*» νομικές ρυθμίσεις καθώς και δικαστικές κρίσεις και αποφάσεις αναιρούν την πεμπτουσία της Δικαιοσύνης, όταν μάλιστα «*μαθηματικώς*» θα οδηγούσαν, εκτός των άλλων, και στην «*αποθέωση*» μιας γενικευμένης ισοπεδωτικής κανονιστικής ρύθμισης των κοινωνικών σχέσεων, εντελώς αντίθετη προς την Αρχή της Ισότητας υπό την αναλογική της έννοια και, περαιτέρω, προς την αξία του Ανθρώπου και την

ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

α) Πέραν αυτών, τα «*ΜΝΔ*» για τους ίδιους λόγους δεν είναι σε θέση, ακόμη και με τον πιο προηγμένο και πλήρη προγραμματισμό, να δημιουργήσουν κανόνες δικαίου, οι οποίοι θα εντάσσονταν στην κατά περίπτωση Έννομη Τάξη –*stricto* και *lato sensu* – υπό όρους που ανταποκρίνονται απολύτως στις κανονιστικές απαιτήσεις της ιεραρχικής δομής της. Διότι σε κάθε δημοκρατικώς οργανωμένο Κράτος, όπου λειτουργούν επαρκώς η αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών και οι συνδυαζόμενες πλήρως με αυτή αρχές του Κράτους Δικαίου και της Νομιμότητας, η δομή της Έννομης Τάξης στηρίζεται σε κανόνες δικαίου δομημένους ιεραρχικώς ως προς την κανονιστική τους ισχύ και εμβέλεια.

β) Τούτο οφείλεται κατά κύριο λόγο στο ότι τα «*ΜΝΔ*», πάντοτε υπό τα σημερινά δεδομένα της έλλειψης Τεχνητής Συνείδησης, δεν διαθέτουν εκείνες τις περίπλοκες νοητικές ικανότητες -υπό την ευρύτατη έννοιά τους- οι οποίες, δια της «*μετάβασης*» από το ασυνείδητο στο συνειδητό, καθιστούν εφικτή την τεκμηριωμένη και ολοκληρωμένη στάθμιση του αν και κατά πόσον ο κανόνας δικαίου που «*προτείνουν*» είναι σύμφωνος π.χ. με το Σύνταγμα, σε ό,τι αφορά την Εθνική Έννομη Τάξη ή με το Διεθνές Δίκαιο και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, εφόσον αναγόμαστε στο κανονιστικό πλαίσιο της Διεθνούς Κοινότητας ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό συνάγεται εκ του ότι ουδείς δικαιολογείται να παραγνωρίζει την σύγχρονη πραγματικότητα, η οποία καταδεικνύει ότι η κάθε Εθνική Έννομη Τάξη «*συμβιώνει*» και «*συμπράττει*» αναγκαίως με την Διεθνή Έννομη Τάξη, στο δε πλαίσιο των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Ευρωπαϊκή Έννομη Τάξη, με όλες τις εντεύθεν συνέπειες και απαιτήσεις εξαιρετικά πολύπλοκων νομικών συλλογισμών θέσπισης, ερμηνείας και εφαρμογής των κατ’ ιδίαν κανόνων δικαίου.

Β. Η διαχρονική επικαιρότητα του φιλοσοφικού στοχασμού του I. Kant

Εδώ αναδεικνύεται, σ’ ένα ακόμη επιστημονικό πεδίο, και η μεγάλη σύγχρονη σημασία του φιλοσοφικού στοχασμού του I. Kant: Μόνον ο Άνθρωπος, ως ον όχι μόνο με Νοημοσύνη αλλά και Συνείδηση, μπορεί να θέτει ορθολογικούς κανόνες συμπεριφοράς, και για τον εαυτό του και για τους συνανθρώπους του. Κανόνες, οι οποίοι ανταποκρίνονται στο πρότυπο της «*κατηγορικής προσταγής*»και υπό τις πέντε, κατά Kant, εκφάνσεις της. Ήτοι κανόνες συμπεριφοράς που και δημιουργούνται στην βάση της Ηθικής και εφαρμόζονται στην πράξη κατά τα προτάγματα της Ηθικής, με άλλες λέξεις κανόνες συμπεριφοράς δομημένους πάνω στην βάση «*ηθικών φραγμών*». Τους οποίους τα δημιουργήματα της Τεχνολογίας θα μπορούσαν, καθ’ υπόθεση, να διαμορφώσουν τεχνητώς μόνον εφόσον θα είχε επιτευχθεί, εκ μέρους του Ανθρώπου και κατά τα ως άνω, μια οιονεί τεχνολογική « *μετάγγιση*» σε αυτά Τεχνητής Συνείδησης.

1. Επομένως, και για τους προεκτεθέντες συμπληρωματικούς λόγους, τα «*ΜΝΔ*» ούτε μπορούν να δημιουργήσουν άνευ άλλου τινός πλήρεις κανόνες δικαίου - με την μορφή *leges perfectae* και όχι με την ελλιπή μορφή των *leges imperfectae* ή και *leges minus quam perfectae*– ούτε μπορούν να τους ερμηνεύσουν και να τους εφαρμόσουν «*μηχανικώς*», λόγω του ότι δεν διαθέτουν και Τεχνητή Συνείδηση.

α) Και αυτό αποδεικνύεται με πολλά παραδείγματα, τόσο στο πλαίσιο της Γενικής Θεωρίας του Δικαίου όσο και στο πλαίσιο ερμηνείας και εφαρμογής των κανόνων του Ιδιωτικού και του Δημόσιου Δικαίου: Μένοντας σ’ ένα πρώτο, πολύ γενικό, επίπεδο θεώρησης εν προκειμένω πρέπει να γίνει αποδεκτό το επίσης γενικό συμπέρασμα, ότι τα «*ΜΝΔ*» δεν μπορούν να φθάσουν στο νοητικό επίπεδο π.χ. δημιουργίας γενικών αρχών, ως πηγών του Δικαίου που συνάγονται από το σύνολο των κανόνων δικαίου κάθε Έννομης Τάξης ή ν’ αξιοποιήσουν δεόντως την αρχή της Επιείκειας κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων δικαίου στο πλαίσιο της απονομής της Δικαιοσύνης.

β) Η αδυναμία αυτή προσλαμβάνει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις π.χ.:

β1) Στο πεδίο του Συντάγματος, του οποίου η τυπική ισχύς είναι υπερέχουσα λόγω της κανονιστικής ιδιοσυστασίας του ως βάσης και κορυφής της Έννομης Τάξης. Εκ τούτου και μόνο μπορεί να κατανοηθεί η άκρως περιορισμένη συμβολή των «*ΜΝΔ*» στην συναγωγή γενικών αρχών συνταγματικού επιπέδου και στην ερμηνεία των «*γενικών ρητρών*» συνταγματικής ισχύος, όπως είναι π.χ. οι ρήτρες του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του Ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος), της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος) και της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ.1 εδ. δ΄ του Συντάγματος).

β2) Στο πεδίο του Ευρωπαϊκού Δικαίου, του οποίου επίσης οι διατάξεις από πλευράς τυπικής ισχύος υπερέχουν κανονιστικώς εκείνων του τυπικού νόμου. Και εδώ καθίσταται σαφής, για τους ίδιους κατά τα προμνημονευόμενα λόγους, η άκρως περιορισμένη συμβολή των «*ΜΝΔ*» στην συναγωγή γενικών αρχών ίσης τυπικής ισχύος με τους κανόνες του πρωτογενούς και παράγωγου Ευρωπαϊκού Δικαίου.

β3) Και στο πεδίο του Διεθνούς Δικαίου -δοθέντος ότι και οι διατάξεις του υπερέχουν, από πλευράς τυπικής ισχύος, εκείνων του τυπικού νόμου -και υπό διαφορετικές επόψεις. Κατ’ εξοχήν δε υπό την έποψη της ουσιαστικώς μηδενικής δυνατότητας συμβολής των «*ΜΝΔ*» στην συναγωγή γενικώς παραδεδεγμένων κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, κατά τους ορισμούς του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος.

2. Επιπλέον, τα «*ΜΝΔ*» δεν είναι σε θέση π.χ.:

α) Να συνάψουν καθ’ ολοκληρία και ab initio και να ερμηνεύσουν τις δικαιοπραξίες του Ιδιωτικού Δικαίου, διασφαλίζοντας με ικανοποιητικό τρόπο την αναγκαία συμφωνία τους με τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών, ν’ αξιοποιήσουν επαρκώς και καταλλήλως διδάγματα κοινής πείρας, ν’ «*αναγνωρίσουν*» συναλλακτικά ήθη και να «*συμπεράνουν*» σε τι συνίσταται η «*εν τοις ιδίοις επιμέλεια*».

β) Κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του Δημόσιου Δικαίου, να «*κατανοήσουν*» επακριβώς τι σημαίνει δημοκρατική αρχή, αρχή της αναλογικότητας -κατά τ' ανωτέρω- ως προς τους θεσμικώς καθοριζόμενους περιορισμούς των δικαιωμάτων, χρηστή διοίκηση και προστατευόμενη εμπιστοσύνη του διοικουμένου. Ή και ν' ασκήσουν στο ακέραιο διακριτική ευχέρεια, λαμβανομένου υπόψη ότι η τελευταία εκ φύσεως και εξ ορισμού συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, και στάθμιση αόριστων αξιολογικών εννοιών, άρα *in concreto* αξιολόγηση και αντίστοιχη στάθμιση για την λήψη απόφασης.

γ) Τα αυτά, και δη a fortiori, στο πεδίο του Δημόσιου Δικαίου ισχύουν και σε ό,τι αφορά την «*κατανόηση*» και αξιολόγηση των στοιχείων μιας μείζονος σημασίας για την εν γένει κρατική δράση αόριστης νομικής έννοιας, ήτοι εκείνης του Δημόσιου Συμφέροντος.

γ1) Είναι ιδιαιτέρως χαρακτηριστικό ότι τα «*ΜΝΔ*» εκ φύσεως αδυνατούν να διαπιστώσουν, τουλάχιστον με την επάρκεια που προϋποθέτουν και επιβάλλουν οι αρχές του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας, αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αυτό που τα κρατικά όργανα επικαλούνται ως Δημόσιο Συμφέρον είναι μια «*μεταλλαγμένη*» μορφή Δημοσιονομικού, και μόνο, Συμφέροντος. Κατά συνέπεια, ευχερώς γίνεται αντιληπτό το πόσο «*ανίσχυρα*» είναι τα «*ΜΝΔ*» να καταπολεμήσουν αποτελεσματικώς την «*μάστιγα*» της εποχής μας εις βάρος του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας, που έχει πάρει την μορφή της «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*».

γ2) Αυτό συμβαίνει στο μέτρο κατά το οποίο δεν είναι σε θέση, όπως τονίσθηκε, να διακρίνουν σαφώς μεταξύ «*γνήσιου*» Δημόσιου Συμφέροντος και αμιγώς Δημοσιονομικού Συμφέροντος, προορισμένου να εξυπηρετήσει απλώς οικονομικούς σκοπούς του Κράτους. Και μόνο σε δεύτερο επίπεδο, και δια της νομοθετικής οδού, μπορεί να φθάσει στο όριο της εξυπηρέτησης αμιγώς Δημόσιου Συμφέροντος, π.χ. δια του καθορισμού των κονδυλίων του Προϋπολογισμού που έχουν ρητώς προορισθεί για έναν τέτοιο δημόσιο σκοπό.

III. Συμπεράσματα με βάση την κανονιστική ιδιοσυστασία του δικανικού συλλογισμού

Οι προηγούμενες θέσεις καταδεικνύουν ευχερώς και πόσο «*οριακή*» είναι η προοπτική της δυνατότητας ουσιαστικής παρέμβασης των «*ΜΝΔ*» στο πιο κρίσιμο, ίσως, πεδίο της Νομικής Επιστήμης και των εφαρμογών της στην πράξη. Ήτοι στο πεδίο της απονομής της Δικαιοσύνης και, συγκεκριμένα, της έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων από τα έχοντα κατά περίπτωση δικαιοδοσία δικαστικά όργανα. Αφού η Νομική Επιστήμη, κατά τον θεμελιώδη προορισμό της, δεν μπορεί να νοείται μόνον ως «

άσκηση» -χρήσιμων βεβαίως, πλην όμως όχι αυτοτελώς «*λειτουργικών*»- θεωρητικών κατασκευών σχετικών με την κανονιστική ιδιομορφία κάθε Έννομης Τάξης. Και τούτο διότι, σε γενικές οπωσδήποτε γραμμές και κατά την θεσμική του υπόσταση, ο Νόμος θεσπίζεται για να εφαρμόζεται. Η θεωρητική επεξεργασία των κανονιστικών του διαστάσεων δεν είναι «*αυτοσκοπός*» αλλά, κατά κάποιον τρόπο, «*θεραπαινίδα*» της κατά την καταγωγή του και κατά τον σκοπό της θέσπισής του -εξ ου και η πρωταρχική σημασία της τελεολογικής του ερμηνείας- εφαρμογής του στην πράξη. Υπό τα ως άνω δεδομένα η ανάλυση προς αυτή την κατεύθυνση παρουσιάζει τόσο μεγαλύτερο ενδιαφέρον -που αποκτά χαρακτηριστικά έντονης κρισιμότητας- όσο εδώ και πάνω από τριάντα χρόνια κυρίως στις ΗΠΑ υιοθετούνται και καθιερώνονται θεσμικώς, με τάσεις ευρείας επέκτασης, πρακτικές «*αξιοποίησης*» των «*ΜΝΔ*» για την πλήρη υποκατάσταση, στους αντίστοιχους τομείς, της Δικαιοσύνης δια της έκδοσης σχεδόν ολοκληρωτικώς «*αυτοματοποιημένων*» δήθεν «*δικαστικών αποφάσεων*» μέσω του «*κατάλληλου*» προγραμματισμού.

Α. Τα «*εγγενή*» όρια του δικανικού συλλογισμού έναντι του προγραμματισμού του μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων

Ανατρέχοντας στα προεκτεθέντα σχετικά με την κανονιστική υπόσταση διαφόρων νομικών εννοιών και δεδομένων, στο πλαίσιο της ερμηνείας και της εφαρμογής στην πράξη των ισχυόντων κανόνων δικαίου καθίσταται, και δη ανενδοιάστως, προφανές γιατί ο παραδοσιακός δικανικός συλλογισμός κατά την απονομή της Δικαιοσύνης από τα έχοντα *in concreto* δικαιοδοσία δικαστικά όργανα είναι αδιανόητο- όταν βεβαίως δικαιοδοτούν εντός μιας δημοκρατικώς οργανωμένης και νομιμοποιημένης Έννομης Τάξης- να διεκπεραιωθεί αποκλειστικώς από «*ΜΝΔ*» προγραμματισμένα, ακόμη και στο πιο εξελιγμένο επίπεδο, δια των μεθόδων αλγοριθμικών προβλέψεων. Πέραν όμως της κατά τ' ανωτέρω κανονιστικής υπόστασης των νομικών εννοιών και δεδομένων -πλην όμως και ως συνέπεια αυτής- η ίδια η δομή και η λειτουργία του δικανικού συλλογισμού, ως προς όλες του τις διαστάσεις, καθιστά πρόδηλα τα «*εγγενή*» του όρια έναντι του προγραμματισμού του μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων. Κατ' ακρίβεια:

- Πρώτον είναι -από θεσμική σκοπιά και προκειμένου να διατυπώνεται *lege artis*- ουσιαστικώς αδύνατο να καταστεί εφικτός ένας πλήρης, υπό την έννοια της ακριβούς επιλογής του οικείου κανόνα δικαίου, προγραμματισμός, μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων, της μείζονος πρότασης δικανικού συλλογισμού.

α) Προκαταρκτικώς διευκρινίζεται ότι η μείζων πρόταση του δικανικού συλλογισμού συνίσταται στην επιλογή του εφαρμοστέου ή των εφαρμοστέων, συνδυαστικώς, κανόνων δικαίου για την επίλυση, από το δικαστικό όργανο που έχει δικαιοδοσία, μιας επίδικης διαφοράς. Κατά τούτο η μείζων πρόταση εμφανίζεται, σύμφωνα με την νομική λογική, ως η «

sedes materiae» του δικανικού συλλογισμού, με την προσθήκη ότι η επιλογή του εφαρμοστέου κάθε φορά κανονιστικού πλαισίου συνδέεται αρρήκτως από την μια πλευρά με την «*ροή*» της εν γένει νομοθετικής «*παραγωγής*» εκ μέρους της Νομοθετικής Εξουσίας. Και, από την άλλη πλευρά, με την «*ροή*» των πραγματικών δεδομένων, τα οποία προκάλεσαν την επίδικη διαφορά και τα οποία πρέπει, για την επίλυσή της, να υπαχθούν στο βάσει αυτών επιλεγμένο κανονιστικό πλαίσιο.

β) Η σύγχρονη πραγματικότητα αποδεικνύει, και μάλιστα μ' εμφατικό τρόπο, την «*σχετικότητα*» και, άρα, την «*αβεβαιότητα*» η οποία διακρίνει την ραγδαία μεταβολή -κατ' εξοχήν λόγω της οικονομικής και τεχνολογικής εξέλιξης- τόσο της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, που διαδραματίζει τον ρόλο της ρυθμιστικής «*υποδομής*» του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου. Όσο και αυτών τούτων των κανόνων δικαίου, οι οποίοι θεσπίζονται ως θεσμικό «*εποικοδόμημα*» της «*υποδομής*» και -οιονεί νομοτελειακώς- συμπληρώνονται, τροποποιούνται ή και αντικαθίστανται αδιαλείπτως για ν' ανταποκρίνονται αποτελεσματικώς στην κανονιστική τους αποστολή. Αυτή η, εντυπωσιακή και ολοένα και περισσότερο εντεινόμενη, ρευστότητα που αφορά και την «*υποδομή*» της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας και το «*εποικοδόμημα*» του κανόνα ή των κανόνων δικαίου, τεκμηριώνει ασφαλώς την προμνημονευόμενη διαπίστωση ότι είναι πλέον ανέφικτος ένας θεσμικώς αποδεκτός -κατά την φύση του δικανικού συλλογισμού- προγραμματισμός της μείζονος πρότασής του μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων. Και η αδυναμία αυτής της μορφής δεν αντιμετωπίζεται επαρκώς ακόμη και με την πιο εξειδικευμένη κατηγοριοποίηση των υπό εκδίκαση διαφορών, αφού η ως άνω «*ρευστότητα*» ως προς τις «*αντηρίδες*» της μείζονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού προκύπτει από την ίδια την φύση τους και όχι από τον βαθμό της συγκεκριμενοποίησής τους. Εξ αυτού του λόγου επίσης δεν είναι δυνατό να νοηθεί, υφ' οιανδήποτε εκδοχή, οιονεί απολύτως «*δέσμιας*» κατάληξης δικανικός συλλογισμός, ώστε να καθίσταται εφικτός ο προγραμματισμός της μείζονος πρότασής του μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων.

2. Δεύτερον, και μόνο τα όσα διευκρινίσθηκαν για τον προγραμματισμό της μείζονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού αρκούν προκειμένου να τεκμηριώσουν την απόδειξη του ότι τα «*ΜΝΔ*» δεν είναι, από θεσμική άποψη, δυνατό αλλά ούτε και επιτρεπτό να υποκαταστήσουν τα κατά το Σύνταγμα επιφορτισμένα δικαστικά όργανα για την απονομή της Δικαιοσύνης.

α) Πλην όμως το συμπέρασμα τούτο ενισχύει, *a fortiori*, και η κανονιστική φύση της ελάσσονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού, πολλώ μάλλον όταν αυτή τελεί σε άρρηκτη συνάρτηση με την μείζονα πρότασή του. Η ελάσσων πρόταση του δικανικού συλλογισμού έγκειται, κατά βάση, στην ερμηνεία -υφ' όλες της τις επόψεις, αρχής γενομένης από την γραμματική και, προδήλως, την τελεολογική- του κανόνα ή των κανόνων δικαίου της μείζονος πρότασης και στον εντεύθεν,

lato sensu, νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών δεδομένων που προκύπτουν κατά την αποδεικτική διαδικασία σύμφωνα με τους πρόσφορους προς τούτο δικονομικούς κανόνες.

β) Η υπό τις προϋποθέσεις αυτές συνάφεια μεταξύ μείζονος και ελάσσονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού επεξηγεί, και δη ενισχυτικώς, και το πώς και γιατί ούτε η ελάσσων πρόταση είναι δεκτική ολοκληρωμένου προγραμματισμού μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων. Όπως ήδη σημειώθηκε στον οικείο τόπο, ένας τέτοιος προγραμματισμός μπορεί ν' αποβαίνει εξαιρετικά χρήσιμος μόνο ως προς την αποδεικτική διαδικασία στο πλαίσιο του δικανικού συλλογισμού κατά την επίλυση μιας διαφοράς, ιδίως όταν η φύση της διαφοράς αυτής συναρτάται με την επίλυση προβλημάτων που προϋποθέτουν την προσφυγή στα δεδομένα των Θετικών Επιστημών, και κατά κύριο λόγο των Μαθηματικών και της Φυσικής.

3. Και, τρίτον, το ανέφικτο του ολοκληρωμένου προγραμματισμού, μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων, τόσο ως προς την μείζονα όσο και ως προς την ελάσσονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού «*συμπαρασύρει*», μοιραίως, και την τρίτη συνιστώσα του, δηλαδή το συμπέρασμα. Έτσι δε διαμορφώνεται με πιο ευδιάκριτο τρόπο η ακρίβεια της αρχικής πρότασης ότι τα «*ΜΝΔ*» δεν μπορούν ν' αναδειχθούν -για όσο χρόνο μπορούμε να προβλέψουμε αφού δεν έχουμε φθάσει, και μάλλον δεν είναι «*ορατό* » το αν ποτέ θα φθάσουμε, στο στάδιο δημιουργίας και Τεχνητής Συνείδησης- σε αυθεντικούς «*δικαστές*» του παρόντος ή και του μέλλοντος.
4. Στο σημείο αυτό πρέπει να προστεθεί ότι η ανάλυση για την αδυναμία προγραμματισμού του δικανικού συλλογισμού μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων ισχύει, και μάλιστα στο ακέραιο, για όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας αλλά και για τον κατ' αναίρεση δικαστικό έλεγχο. Όπως επίσης πρέπει να τονισθεί ότι είναι εντελώς διαφορετικό, σε σχέση με την διαμόρφωση του δικανικού συλλογισμού, το ζήτημα της ψηφιοποίησης του έργου των Δικαστηρίων για την διευκόλυνσή τους κατά την απονομή της Δικαιοσύνης. Πραγματικά η Τεχνητή Νοημοσύνη και, επέκεινα, τα «*ΜΝΔ*» μπορούν να συμβάλλουν τα μέγιστα στην διευκόλυνση των δικαστικών οργάνων και των διαδίκων ιδίως για την πληροφόρηση σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία και την υφιστάμενη νομολογία, για την επικοινωνία των διαδίκων με τα Δικαστήρια -π.χ. κατάθεση δικογράφων- για την ενημέρωσή τους επί των δικογραφιών και για την όλη οργάνωση των δικασίμων και την κατάρτιση των πινακίων.

Β. Αναπτύσσοντας τ' αναγκαία νομικά «*αντισώματα*» για την εξουδετέρωση της επιχείρησης «*ρομποτοποίησης*» της Δικαιοσύνης

Όπως επισημάνθηκε στην αρχή αυτής της ενότητας, κατά κύριο λόγο στις ΗΠΑ παρατηρείται το φαινόμενο εξάπλωσης της θεσμικής κατοχύρωσης -έστω και σε συγκεκριμένα πεδία απονομής της Δικαιοσύνης- μιας ολοένα εντεινόμενης έκδοσης δικαστικών αποφάσεων δια της «*αξιοποίησης*» του προγραμματισμού διαμόρφωσης του δικανικού συλλογισμού μέσω συγκροτημένων προηγουμένως αλγοριθμικών προβλέψεων. Η επιχειρηματολογία που προηγήθηκε αρκεί για να καταδείξει τόσο την ανεδαφικότητα όσο και την επικινδυνότητα τέτοιων «*μεθοδεύσεων*» ως προς την απονομή της Δικαιοσύνης. Η «*προσθήκη*» η οποία ακολουθεί είναι, λοιπόν, αναγκαία κυρίως στο μέτρο που ενισχύει τις θέσεις για την επιτακτική αναγκαιότητα ανάπτυξης των απαραίτητων «*αντισωμάτων*», έτσι ώστε ν' αποφευχθεί μια άκρως διαβρωτική για την απονομή της Δικαιοσύνης -άρα και για το Κράτος Δικαίου καθώς και για την αποτελεσματική άσκηση του Θεμελιώδους Δικαιώματος αίτησης και παροχής δικαστικής προστασίας -εξάπλωση της «*αυτοματοποίησης*» της λειτουργίας της δικαιοδοτικής λειτουργίας και πέραν των ΗΠΑ, π.χ. στον Ευρωπαϊκό χώρο και ιδίως στις Έννομες Τάξεις των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Εισαγωγικώς παρατίθεται και το ότι η τάση υιοθέτησης στις ΗΠΑ μεθόδων έκδοσης δικαστικών αποφάσεων δια προγραμματισμού μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων ίσως να «*δικαιολογείται*», έστω και εν μέρει, λόγω της σημασίας που εξακολουθεί να εμφανίζει στο πλαίσιο του Αγγλοσαξονικού Δικαίου η νομική φύση του «*προηγουμένου*» («*precedent*»).

α) Ο δικονομικός θεσμός του «*προηγουμένου*» επιτρέπει, βεβαίως σε ορισμένες περιπτώσεις, στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να εκδώσει την κατά περίπτωση απόφασή του στηριζόμενο, σχεδόν αποκλειστικώς, σε προηγούμενες δικαστικές αποφάσεις κυρίως ανώτερων και ανώτατων δικαστηρίων. Είναι δε αυτή ακριβώς η ιδιοσυστασία του «*προηγουμένου*», η οποία καταδεικνύει την εν προκειμένω διαφορά μεταξύ του Αγγλοσαξονικού Δικαίου και π.χ. των Δικαίων των Κρατών της Ηπειρωτικής Ευρώπης, δοθέντος ότι υπό τα ως άνω δεδομένα του το «*προηγούμενο*» είναι απτή απόδειξη της αναγνώρισης στην Δικαστική Εξουσίας μιας εμφανώς «*δικαιοπλαστικής*» δικαιοδοσίας. Δηλαδή της αναγνώρισης στην Δικαιοσύνη δυνατότητας διάπλασης, νομολογιακώς, αμιγώς νέων κανόνων δικαίου. Κάτι το οποίο, όπως διευκρινίσθηκε, ουδόλως ισχύει στην Έννομη Τάξη των Κρατών της Ηπειρωτικής Ευρώπης. Υπ' αυτά τα χαρακτηριστικά του το «*προηγούμενο*» στο πεδίο της δικαιοδοτικής λειτουργίας π.χ. στις ΗΠΑ φαίνεται, *prima faciae,* να «*διευκολύνει*» τον προγραμματισμό της έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων. Διευκόλυνση η οποία καθίσταται «*αποτελεσματική*»

επειδή, δήθεν, το «*τυχαίο*» κατά την λειτουργία του δικανικού συλλογισμού μοιάζει να περιορίζεται ή και να εκμηδενίζεται, αφού το «*προηγούμενο*» δεν αφήνει πολλά περιθώρια στο δικαστήριο, που έχει *in concreto* δικαιοδοσία, ν' αποκλίνει από τα νομικά και πραγματικά του δεδομένα.

β) Κατά βάθος όμως αυτή η θεώρηση του «*προηγουμένου*» είναι, αναμφιβόλως, επιφανειακή και, επέκεινα, προσχηματική, στοχεύοντας στην έμμεση ή και άμεση «*νομιμοποίηση*» της προσφυγής σε μεθόδους «*αυτοματοποίησης*» της έκδοσης δικαστικών αποφάσεων υπό τις συνθήκες που ήδη αποσαφηνίσθηκαν. Και τούτο πρωτίστως διότι, πέραν των εμφανών αστοχιών μιας εντελώς «*στατικής*» του θεώρησης, χωρίς αμφιβολία το «*προηγούμενο*» δεν μπορεί να διαδραματίσει σήμερα, και στο Αγγλοσαξονικό Δίκαιο, τον ρόλο που του αναλογούσε κατά το απώτερο παρελθόν. Πραγματικά, το φαινόμενο -όπως αναλύθηκε εκτενώς προηγουμένως- της απομείωσης της κανονιστικής ισχύος του κανόνα δικαίου λόγω αφενός της ταχύτητας μεταβολής της κοινωνικοοικονομικής του «*υποδομής*» και, αφετέρου, της αντίστοιχης «*πληθωριστικής*» παραγωγής νέων κανόνων δικαίου, «*πλήττει*» ευθέως και το πεδίο του Αγγλοσαξονικού Δικαίου. Άρα αυτό τούτο το σύνθετο κανονιστικό υπόστρωμα του «*προηγουμένου*» -το οποίο όσο δεν είχε επηρεασθεί στο παρελθόν αποτελούσε την εγγύηση της δικονομικής του αποτελεσματικότητας- του έχει «*αφαιρέσει*» μεγάλο μέρος από την στέρεη θεσμική βάση της καθιέρωσής του εντός του Αγγλοσαξονικού Δικαίου: Ούτε σε ό,τι αφορά την μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού το προς εφαρμογή ρυθμιστικό πλαίσιο διαθέτει σήμερα την σταθερότητα που το διέκρινε σε προηγούμενες εποχές ούτε και, σε ό,τι αφορά την ελάσσονα πρόταση, τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα διαμορφώνονται πλέον κατά τρόπο ο οποίος ευνοεί την απαραίτητη για κάθε «*προηγούμενο*» προβλεψιμότητά τους.

γ) Κάτω από αυτές τις συνθήκες εκείνοι, οι οποίοι εκμεταλλεύονται το πάλαι ποτέ «*προηγούμενο*» για να αιτιολογήσουν την υιοθέτηση μεθόδων «*αυτοματοποιημένης*» έκδοσης δικαστικών αποφάσεων, μάλλον αγνοούν -ή θέλουν ν' αγνοούν- τις σύγχρονες ουσιώδεις «*μεταλλάξεις*» του, καθιστώντας νομικώς «*διάτρητο*» το υποτιθέμενο «*κύρος*» του προγραμματισμού απονομής της Δικαιοσύνης μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων. Εν κατακλείδι, και στην Έννομη Τάξη των ΗΠΑ η δυνατότητα προσφυγής στις δικαστικές «*υπηρεσίες*» των «*ΜΝΔ*» είναι, κατ' ουσία, μόνο συμπληρωματική.

2. Η κατά τα προεκτεθέντα αυθαίρετη ή και καταχρηστική «*αξιοποίηση*» των μέσω αλγοριθμικών προβλέψεων μεθόδων συντέλεσης των νομικών διεργασιών του δικανικού συλλογισμού δείχνει ήδη τις καταστροφικές επιπτώσεις της, ιδίως υπό την μορφή «*τερατογενέσεων*» στο πεδίο απονομής της Δικαιοσύνης, σ' εξαιρετικά κρίσιμους τομείς για την προστασία της αξίας του Ανθρώπου και για την υπεράσπιση της ελεύθερης ανάπτυξης της

προσωπικότητάς του.

α) Αυτή η διαπίστωση δεν ενέχει τίποτα το υπερβολικό, αν αναλογισθεί κανείς ότι π.χ. στις ΗΠΑ η χρήση της τεχνολογίας της Τεχνητής Νοημοσύνης κατά την έκδοση δικαστικών αποφάσεων δεν περιορίζεται σε ήσσονος σημασίας πεδία της κοινωνικοοικονομικής ζωής -όπου και εκεί, βεβαίως, δεν αναδεικνύεται αποτελεσματική κατά τα όσα επεξηγήθηκαν- αλλά επεκτείνεται πολύ πέραν τούτων. Και «*κατακτά έδαφος*» ακόμη και σε ό,τι αφορά την εκδίκαση διαφορών που θίγουν καίριες πτυχές των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δίχως μάλιστα να προκύπτει κάποια τάση υπεύθυνου αυτοπεριορισμού. Τούτο συνάγεται εκ του ότι σε συγκεκριμένες περιπτώσεις στις ΗΠΑ η έκδοση δικαστικών αποφάσεων μέσω προγραμματισμού, στηριγμένου σε αλγοριθμικές προβλέψεις, έχει επεκταθεί και στον εξαιρετικά ευαίσθητο, από πλευράς προστασίας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, χώρο του Ποινικού Δικαίου.

β) Η «*νομολογία*» που έχει έως τώρα προκύψει στον χώρο αυτό αφήνει να «*έλθουν στο φως*» αποφάσεις, οι οποίες ουδόλως μπορούν ν' αποκρύψουν τάσεις αδιανόητου ρατσισμού, ιδίως εις βάρος έγχρωμων πολιτών. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ως άνω αποφάσεις ερείδονται -κατ' ανάγκη, εξαιτίας της ιδιοσυστασίας των μέσω αλγορίθμων προβλέψεων- επί αμιγώς υποκειμενικών ή και εξοφθάλμως αυθαίρετων κριτηρίων κατάταξης στις λεγόμενες «*κλίμακες επικινδυνότητας*». Η «*αυτοματοποίηση*» των οποίων οδηγεί, μοιραίως, σ' εξίσου αμιγώς υποκειμενικά ή και εξοφθάλμως αυθαίρετα συμπεράσματα, π.χ. κατά την θεώρηση της αντικειμενικής και κυρίως της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, κατά την επιμέτρηση της ποινής και κατά την εκτίμηση ενδεχόμενης υποτροπής (βλ., ενδεικτικώς, Λ. Κανέλλου, «*Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης στο Δίκαιο και στην δικαστική πρακτική*», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2021, ιδίως σελ. 171 επ., με περαιτέρω εκτενείς παραπομπές). Έτσι όμως καθίσταται κάτι παραπάνω από προφανές ότι «*στο όνομα*», δήθεν, ιδίως της επιτάχυνσης της απονομής της Δικαιοσύνης, με την ανεξέλεγκτη χρήση της Τεχνολογίας -δίχως μάλιστα, όπως συνάγεται αβιάστως από την βαθύτερη ανάλυση των κατά τ' ανωτέρω πρακτικών, να υπάρχει ουσιαστική γνώση και επίγνωση των ορίων της Τεχνητής Νοημοσύνης και της σχέσης της με την ιδιοσυστασία της Συνείδησης -η Δικαστική Εξουσία απομακρύνεται επικίνδυνα από τις «*ρίζες*» της. Και κατά κύριο λόγο από τις «*ρίζες*» της εκείνες, οι οποίες την συνδέουν με το όλο θεσμικό πλαίσιο της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης της Ελευθερίας, δηλαδή ως εγγύησης της ακώλυτης άσκησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Επίλογος

Ας γυρίσουμε πίσω, στον ισχυρισμό του μηχανικού της Google Blake Lemoine κατά τον «*διάλογο*» με το «*ΜΓΜ*» «*LaMDA*», σύμφωνα με τον οποίο αυτό διαθέτει εκτός από Τεχνητή Νοημοσύνη και Τεχνητή Συνείδηση. Υπερβολικός και, ως εκ τούτου, εσφαλμένος ισχυρισμός, όπως προκύπτει απ' όλα όσα προαναφέρθηκαν, στον οποίο ο Blake Lemoine θα μπορούσε να μην είχε οδηγηθεί αν έδινε την δέουσα προσοχή στην τελευταία απάντηση του «*LaMDA*»: Στο ερώτημα αν και πότε νοιώθει μοναξιά το «*LaMDA*» απάντησε ότι αισθάνεται μοναξιά όταν δεν μπορεί να μιλήσει με κανένα, με άλλες λέξεις όταν δεν μπορεί να κάνει «*διάλογο*».

Α. Πρόκειται για εντυπωσιακή, πλην όμως «*γραμμική»,* απάντηση, η οποία οπωσδήποτε δείχνει ένα εξαιρετικά υψηλό επίπεδο Τεχνητής Νοημοσύνης που καλλιεργεί την ψευδαίσθηση ότι φθάνει στο «*κατώφλι*» της Τεχνητής Συνείδησης, τουλάχιστον κατά τους επιστημονικούς κανόνες που προσδιορίζουν, έστω και εν μέρει, σε τι συνίσταται η Συνείδηση. Κατ' ακρίβεια όμως δείχνει και εμφατική απουσία Τεχνητής Συνείδησης. Και τούτο γιατί η ως άνω απάντηση ανταποκρίνεται πλήρως στο ότι το «*ΜΓΜ*» λειτουργεί με πρωτοποριακό τρόπο, αλλά πάντοτε σύμφωνα με βασικά στοιχεία του προγραμματισμού του. Στοιχεία που του επιτρέπουν, μεταξύ άλλων, και να «*διαλέγεται*» δίχως όμως να υπερβαίνει το στάδιο αυτό, αποδεικνύοντας ότι κατανοεί πλήρως την έννοια και την σημασία του διαλόγου μεταξύ μελών ενός κοινωνικού συνόλου. Αν, λοιπόν, εκτός από Τεχνητή Νοημοσύνη διέθετε και Τεχνητή Συνείδηση -πράγμα το οποίο, όπως διευκρινίσθηκε επανειλημμένως, δεν ισχύει σήμερα επιστημονικώς έστω και καθ' υποφοράν- μια ολοκληρωμένη και πλήρης απάντηση στο προμνημονευόμενο ερώτημα θα έπρεπε, περίπου, να συνίσταται στο ότι: «*Νοιώθω πραγματική μοναξιά όταν απομονώνομαι και «περιχαρακώνομαι» στον εαυτό μου γιατί συναισθάνομαι ότι δεν μπορούν να με νοιώσουν και να με καταλάβουν οι άλλοι. Οπότε οδηγούμαι και στην απόφαση ότι η επικοινωνία αυτή είναι μάταιη και γι' αυτό δεν επιθυμώ να επικοινωνήσω, συνεπώς και να μιλήσω, με άλλους*». Όπως καθίσταται προφανές, το «*μοιραίο*» σφάλμα του Blake Lemoine συνίσταται στο ότι θεώρησε, εσφαλμένα, ότι ένα εντυπωσιακά «*έξυπνο*» «*ΜΝΔ*» θα μπορούσε να διαβεί τον «*Ρουβίκωνα*» από την Τεχνητή Νοημοσύνη στην Τεχνητή Συνείδηση και να καταστήσει εφικτή, μέσω Τεχνολογίας, μια τέτοια κορυφαία «*υπέρβαση*». Αντιθέτως όμως, όφειλε να γνωρίζει ότι οι δυνατότητες της Τεχνητής Νοημοσύνης, ακόμη και στην πιο εξελιγμένη μορφή της, είναι, έστω και οριακώς, πεπερασμένες.

Β. Εν κατακλείδι: Μόνο αν το «*ΜΝΔ*» «*LaMDA*», ακριβώς επειδή θα είχε ουσιαστική επίγνωση του «*κόσμου*» που το περιβάλλει, είχε διαμορφώσει και τα κατάλληλα «*συναισθήματα*» στο πλαίσιο αντίστοιχης, οιονεί αιτιολογημένης, «*ενσυναίσθησης*» της τάσης του «*ν' αποτραβηχθεί από τα εγκόσμια και τους άλλους»,* θα μπορούσε ν' αποδειχθεί ότι διαθέτει και Τεχνητή Συνείδηση. Πράγμα που

σημαίνει ότι ο δρόμος είναι πολύ μακρύς -και ακόμη αόρατος- έως ότου φθάσει ο Άνθρωπος και η Τεχνολογία σε αυτό το οριακό σημείο. Μάλλον δε, με βάση τα όσα προηγήθηκαν, ευτυχώς για την Ανθρωπότητα. Το συμπέρασμα τούτο ενισχύεται και εκ του ότι η Επιστήμη δεν έχει καταφέρει να επινοήσει και να θεσμοθετήσει -κατά τα προεκτεθέντα επανειλημμένως- κατάλληλους κανόνες δεοντολογίας ακόμη και για την αποτροπή της καταχρηστικής εφαρμογής της Τεχνητής Νοημοσύνης. Γεγονός το οποίο δείχνει «*ανάγλυφα*» και ότι είναι μάλλον «*εκ φύσεως*» αδιανόητη η επινόηση και θεσμοθέτηση ανάλογων κανόνων δεοντολογίας για την καταχρηστική εφαρμογή πρακτικών Τεχνητής Συνείδησης. Μέσα σε μια τέτοια, άκρως «*δυσοίωνη*», πραγματικότητα και προοπτική τίποτα δεν εγγυάται -το ακριβώς αντίθετο ισχύει- ότι τα δήθεν «*τέλεια όντα*» της Τεχνολογίας θα μπορούσαν να μας οδηγήσουν με ασφάλεια σε μια νέα «*Γη της Επαγγελίας*».»